

MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet

Telephely: 1097 Budapest Tóth Kálmán u. 4., igazgató: Fertő Imre, E-mail: kti.titkarsag@rtk.mta.hu, www.mtakti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ben

Az intézet 2018-ban a kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai az Európai Bizottság és az NKFIH által támogatott kutatási projektek, valamint egyéb kutatási szerződésekből fakadó kötelezettségeinek időarányos teljesítése, illetve lezárása, továbbá a Verseny és szabályozás 2017. évi kötetének, valamint a Munkaerőpiaci Tükör 2017. évi magyar és angol nyelvű köteteinek összeállítása és kiadása. Az MTA Lendület program keretében az intézet feladata a mechanizmustervezési, az agglomerációt és társadalmi kapcsolathálózatokat, a vállalati stratégiát és versenyképességet, illetve az egészségi állapot, az egészségügyi ellátások igénybevétele, és a gazdasági-társadalmi viszonyok közötti összefüggéseket vizsgáló kutatások folytatása volt.

II. 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

MAKROGAZDASÁGTAN ÉS NÖVEKEDÉS

A gazdasági növekedés magyarországi és európai tényeit és kihívásait több kutatás is vizsgálta. Az egyik projekt a magyarországi munkatermelékenység alakulását elemezte régiós összehasonlításban. A munkatermelékenység számításánál a kutatók számításba vették az emberi tőkét (a dolgozók képzettségét), az átlagos munkaórák számát, valamint a közmunkások számát. A kutatás megállapította, hogy 2000-2017 között a magyar munkatermelékenység legfeljebb kis mértékben emelkedett. Ennek megváltoztatása lehet az elkövetkező években a magyar növekedés egyik fő kihívása. Egy másik, nagyobb ívű kutatás fő tanulsága az volt, hogy a magyar relatív fejletlenség fő oka a termelékenység, de a tőke – és egyre kisebb mértékben a munka – piacokon is vannak hatékonysági tartalékok.

Egy tanulmány a reálgazdasági és az árszintfelzárkózás jellegzetességeit, valamint a gazdasági növekedés (felzárkózás) és a reálárfolyam félreértékelttsége közötti összefüggéseket vizsgálja az Európai Unió (EU) tagországaiban az 1995 és 2016 közötti időszakban. A GDP külső relatív árszintje mellett egy alternatív reálárfolyam-szint mutatót, a szolgáltatásoknak az árukhoz viszonyított belső relatív árát is számszerűsített, és a félreértékelttséget a gazdasági fejlettséggel konzisztens szinttől való eltérésként értelmezte. A kutatás gazdaságpolitikai üzenete kettős: miközben a túlértékelttséget mindenképpen célszerű megelőzni, az alulértékelttség fokozására irányuló igyekezet sem használ a gazdaság növekedésének.

A strukturális átalakulás vizsgálatában általában azt feltételezik, hogy a beruházási javak árának, és nem szolgáltatásnak tekintendők. A kutatás ezzel szemben azt mutatja meg, hogy legalábbis az Egyesült Államokban ez a feltevés félrevezető. A szolgáltatások súlya a beruházási javak előállításában egyre nő, és mostanra meghaladja az árucikkekét. Ezt a tényt felhasználva a kutatás egy új modellt épít, amely három fő eredményhez vezet: (i) a technológiai innováció kedvezményezettje inkább a beruházási szektor; (ii) a technológiai haladás különbözik a szektorok között; és (iii) a munkaerő és a tőke fokozatosan abba a szektorba áramlik, ahol a leglassabb a termelékenység növekedése.

PIAC- ÉS VÁLLALATELMÉLETI ÉS EMPIRIKUS KUTATÁSOK

A Gazdasági Versenyhivatal támogatásával megjelent a Verseny és szabályozás című évkönyv tizedik kötete, amely többek között elemezte a fúziós eljárásrendek hatékonyságát,

az engedékenységi politika hatásait és alkalmazását, a versenyfelügyeleti bírság összegének egyes kérdéseit, a vállalkozói szerveződések szerepét, a hálózatsemlegesség problémáit, az európai gáz kapacitásaukciónak hatásait és több tanulmány részletesen foglalkozott az állami támogatások verseny- és ágazati szabályozásban való értékelésével.

A mobil hálózatmegosztás versenypolitikai kérdéseiről foglalkozó kutatás megállapította, hogy ezek a megállapodások érdemi előnyökkel járnak a szolgáltatók és a fogyasztók számára is, ugyanakkor felvethetnek versenypolitikai aggályokat is. Minden hálózatmegosztás különböző, és ezért az előnyök és hátrányok elemzése és összemérése komplex feladat. A kutatás elemzési keretet adott a hálózat-megosztási megállapodások versenypolitikai értékeléséhez, sorba vette a mérlegelésnél fontos tényezőket, az aggályok kezelésének lehetséges módjait, illetve a hatékonysági előnyök számbavételének alapelveit.

A digitális technológiák egészségügybe történő behatolásával foglalkozó, ez eredményeket könyv formájában ismertető kutatás, az aszimmetrikus információ problémáját helyezte középpontjába. A beteg és az orvos közötti aszimmetrikus információ helyzetet az online elérhető információk megváltoztatják. A kutatás bemutatta, hogy ez a folyamat több országban az egészségügy intézményi viszonyainak gyökeres átalakulásához vezetett és feltárta Magyarország lemaradásának okait.

OKTATÁS-GAZDASÁGTAN ÉS MUNKAPIAC

A kutatás laboratóriumban gyakran használt preferenciákat mér és azt vizsgálja, mennyire függenek össze iskolai teljesítmény mérőszámaival. Az egyetemi hallgatók kockázati, idő-, társas és versengési preferenciáit, ill. kognitív képességeit ösztönzött módon méri és megvizsgálja, hogy ezek mennyire mozognak együtt a vizsgaeredményekkel és a tanulmányi átlaggal. A kognitív képességek konzisztens módon korrelálnak az iskolai teljesítménnyel. A nem-kognitív képességek közül sok függ össze a fenti teljesítménymutatókkal. Az időpreferenciát a türelemmel és a jelen-torzítással mérjük. A jelen-torzítás a vizsgaeredményeket, míg a türelem a tanulmányi átlagokat magyarázza jobban. A kockázatkerülőbb diákok jobban teljesítenek a vizsgán, mint kockázatkedvelőbb társaik. A kooperatív preferenciák erősen összefüggnek a tanulmányi átlaggal. Azon diákok tanulmányi átlaga, akik a lehetséges összeg felét ajánlották fel, számottevően magasabb volt, mint azoké, akik semmit vagy mindent felajánlottak.

A nemdohányzók védelméről szóló törvény 2012-es módosítása a dohányzási tilalom szigorítását eredményezte. A változás jelentős mértékben érintette a vendéglátóhelyeken dolgozó nőket. Kutatásukban ennek az intézkedésnek a hatását vizsgálják a bárokban és éttermekben dolgozó nők terhességi kimeneteire. Egyéni szintű, adminisztratív adatbázisok segítségével elemzik az elveszületés esélyének, a születéskori egészségi állapot indikátorainak és a csecsemőhalálozás kockázatának változását. Különbségek különbsége becslést alkalmazva megmutatják, hogy a jogszabályváltozást követően javult az érintett nők által szült újszülöttek egészségi állapota és csökkent körükben a csecsemőhalálozás valószínűsége. Továbbá megmutatják azt is, hogy az intézkedés az alacsonyabb státuszú, illetve rosszabb egészségi állapotú gyerekekre nagyobb hatással volt.

A kutatás a támogatott férőhelyek rendelkezésre állásának hatását vizsgálja az anyák munkakínálatára a magyarországi napközbeni gyermekellátásban. A hatást olyan intézményi környezetben mérik, amelyben potenciálisan magas a férőhely-ellátottság hatása, mivel a 3 év alatti gyermekek esetében az anyák munkakínálata alacsony, míg idősebb gyerekek esetében magas. A támogatott férőhelyre való jogosultság 12 százalékponttal növeli a munkakínálatot, s ezzel nagyobb hatást mér, mint a korábbi, kvázi-kísérleti helyzeteken alapuló mérések. A 3 éves kor alatti bölcsődei és óvodai férőhelyek bővítésének kedvező munkakínálati hatását

számos intézményi tényező korlátozhatja: összességében kisebbek lesznek a hatások, ha az anyasági támogatási időszak túlságosan hosszú, vagy ha az anyai munkavállalással kapcsolatban túlon túl elterjedtek a hagyományos nézetek, vagy ha rugalmas munkavállalási formák csak korlátozottan állnak az anyák rendelkezésére. Ezen tényezők együttes változtatása szükséges ahhoz, hogy kellően erős hatást érjen el a szakpolitika.

Egy tanulmányban a roma és nem roma tanulók közti kapcsolatok (barátságok és elutasítások) létrejöttét meghatározó összefüggéseket vizsgálják a nyolcadik évfolyamra járó magyarországi tanulók egy mintáján. A jó tanulmányi eredményű roma tanulók szignifikánsan több nem roma baráttal és kevesebb nem roma ellenséggel rendelkeznek, mint a rosszul tanuló roma fiatalok. Közvetett bizonyítékok utalnak arra, hogy a hatás oksági jellegű lehet. A hatás erősségéhez valószínűleg hozzájárul, hogy a magyarországi általános iskolások tartós osztályközösségekben, egymást jól ismerve töltik el az általános iskola nyolc évét. Az oktatáspolitikai egy kombinált stratégiával tudná a leghatékonyabban elősegíteni az interetnikus barátságokat az iskolában: egyfelől, ha egyes osztályok létrehozásával teremtené lehetőséget a roma és nem roma gyerekek közötti kontaktusokra, másfelől, ha a roma tanulóira is kiterjedő oktatási reformokkal javítaná a hátrányos helyzetű tanulók iskolai teljesítményeit, így azzal növelné a roma és nem roma tanulók közötti barátkozások esélyét, hogy csökkenti a köztük meglévő társadalmi távolságot.

KÖZÖSSÉGI GAZDASÁGTAN ÉS KÖZPOLITIKÁK

A nyugdíjba vonulási kor és a szolgálati idő közötti korrelációt nemzetközi szinten vizsgáló kutatások kimutatták, hogy e mutató negatív értéke a rosszul ösztönző magyar és osztrák nyugdíjrendszer következménye. A nyugdíjrendszerre vonatkozó modellszámítások kimutatták, hogy még a Nők40 nyugdíjmodellben is előfordulhat, hogy érdemes a 40 évnél tovább dolgozni. Azt is kimutatták, hogy a rugalmas nyugdíjrendszer általában előnyösebb a társadalomnak, mint a merev. Ha visszatérünk az árkövetőről a részben bérkövető (svájci) nyugdíjindexáláshoz, akkor gyengül a továbbdolgozási érdekeltség.

A nemzetközi összehasonlítás azt mutatja, hogy a legjobb eredményeket azok az országok érik el a női foglalkoztatásban, ahol könnyű a munka és család összeegyeztetése: a kisgyermekes magas arányban és magas óraszámokban vesznek részt az intézményes nappali ellátórendszerben, magas a nők rész-munkaidős foglalkoztatása, nagyvonalú a pénzügyi és természetbeni családtámogatási rendszer, viszont az igénybe vehető gyermekgondozási szabadság hossza átlag alatti és a szülési szabadság kevésbé bőkezű. Ugyanakkor ugyanaz a politika más kontextusban más hatást érhet el. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az anyák munkaerőpiaci reintegrációját, a család és munka egyeztetését segítő politikák pozitív hatással vannak a termékenységi rátákra és a gyermekek fejlődési mutatóira is.

A 2009-2016 közötti közbeszerzéseket vizsgáló kutatások azt vizsgálták, hogy milyen összefüggések mutatkoznak a nyertes cégek teljes tényezőtermelékenysége és az általuk megnyert pályázatok korrupciós kockázatai között. Az első eredmények arra mutatnak, hogy azok a nyertes cégek, amelyeknél a teljes tényezőtermelékenység magasabb, kevésbé nyernek magas korrupciós kockázatú tendereket, míg amelyeknél ez alacsonyabb, azok jellemzően magasabb korrupciós kockázatú tendereket nyernek. Az EU által finanszírozott programok közbeszerzésen alapuló szerződéseinek elemzése arra mutat, hogy az EU támogatásoknak vannak negatív hatásai is a magyar gazdaságban: az EU finanszírozás Magyarországon gyengíti a versenyerősséget, miközben növeli a korrupciós kockázatok szintjét és növeli az ártorzítás elterjedtségét is.

AGRÁRGAZDASÁGTAN ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

Kutatásukban azt vizsgálták, hogy milyen tényezők befolyásolják a kisüzemek jelentőségét a rövid élelmiszer-ellátási láncok különböző marketing csatornáin. A fókusz két teljesen különböző típusú piacra vonatkozik: „hagyományos” piacok és az újonnan kialakuló termelői piaci. Az eredmények megerősítik, hogy a különböző piacokat különböző típusú gazdák látogatják meg. A hagyományos piacokat előnyben részesítő gazdálkodók jellemzően kevésbé képzettek, kisebb léptékűek, és hosszú távú szerződések révén jobban elkötelezettek a választott piacokra. A gazdálkodók piacának előnyben részesítése az erősebb az együttműködésre nyitottabb gazdálkodók számára, sajátos beruházási terveik a gazdaságok fejlesztésére, és azok között, akik kifejezetten arra törekszenek, hogy közvetlenül a fogyasztókkal lépjenek kapcsolatba a közvetítők elkerülése érdekében.

Az élelmiszer ellátási láncok teljesítményét vizsgáló kutatás két kérdést vizsgált meg: 1) van-e különbség, az ellátási lánc tagjainak véleménye alapján, az ellátási lánc teljesítmény és az ellátási lánc kapcsolatban, 2) az egyéni kapcsolati változók és az összesített ellátási lánc kapcsolat hogyan hatnak az ellátási lánc teljesítményre a horvát élelmiszeriparban. Az eredmények szerint nincs szignifikáns különbség, az ellátási lánc tagjainak véleménye alapján, az ellátási lánc teljesítmény és az ellátási lánc kapcsolatban. Az összesített ellátási lánc kapcsolat és az egyéni kapcsolati változók közül a bizalom, az elkötelezettség, a gazdasági elégedettség, a nem kényszerítő és a kényszerítő erő, a hírnév és a konfliktus szignifikáns hatással van az ellátási lánc teljesítményre. A megállapítások azt sugallják, hogy a vezetők nem hagyhatják figyelmen kívül az ellátási lánc kapcsolat aspektusait, hogy magas ellátási lánc teljesítményt érjenek el és versenyképesek legyenek.

A tanulmányban arra keresték a választ, hogy a Közös Agrár Politika (KAP) támogatásai stabilizálják-e a mezőgazdasági bevételeket, és hogyan csökkenthetik a támogatások a mezőgazdasági jövedelmek időbeli változékonyságát magyar és a szlovén mezőgazdaságban a 2007–2015 közötti időszakban. A becslések szerint a támogatások enyhítik a mezőgazdasági jövedelmek instabilitását, mivel változékonyságuk alacsonyabb, mint a piaci bevételek. Míg a KAP támogatásai a mezőgazdasági jövedelmek stabil forrását képezik, korlátozott anticiklikus szerepet játszottak a teljes mezőgazdasági jövedelem stabilizálásában. A támogatások nem a legmagasabb jövedelmezőség ingadozással küzdő gazdaságokra irányulnak, így a KAP-támogatások nem lehetnek hatékony eszközök a mezőgazdasági jövedelem stabilizálására.

JÁTÉKELMÉLET

Kutatói megvizsgálták a Brexit hatását az Európai Unió Tanácsában jelentkező szavazási viszonyokra és megállapították, hogy a nagyobb uniós tagországok számára anyagilag kedvező is lehet. Érdekes módon az eredmény – az összetett szavazási szabályok miatt – nagyon függ az Unió jelenlegi összetételétől, így a horvát csatlakozás előtt a brit kilépést éppen a nagyobb országok ellenezték volna.

Az európai gázvezeték-hálózatok játékelméleti elemzése lehetőséget ad az egyes országok, vagy régiók érdekérvényesítő képességének, tulajdonképpen a gázellátás költségének vizsgálatára. Összehasonlító elemzéssel megállapították, hogy a Nordstream2 megépítése nagyon kedvező az építő és épített országok számára, de a balkáni régió országai számára kifejezetten kedvezőtlen. A hatás halmozottan jelentkezett, amikor a vezetékek meghibásodásának következményeit tekintették. Az a tény, hogy – az ukrán szállítási korridor várható lezárása után – a régió gázellátása szinte teljes egészében Németországon keresztül érkezik, szállítási problémák esetén komoly gázhiány is előfordulhat. Az eredmények szerint tehát a Nordstream 2 szembemegy az Energia Unió elveivel.

Több elméleti és kísérleti eredményt találtak a bankrohamok vizsgálata során. Vizsgálták a betétesek döntésének idejét és a döntés minőségét; vizsgáltak pánik-bankrohamokat, amikor a rohamnak nincs gazdasági megalapozottsága, a bankok viselkedését, ha a roham elkerülése érdekében nem kívánják felélni teljes likviditásukat; végül a bankok közötti kapcsolati háló hatását is vizsgálták csődhelyzetben.

Arra a kérdésre keresték a választ, hogy a piaci szereplők kockázatvállalási hajlandóságának mértéke befolyásolja-e a tőzsdebuborékok kialakulását. A kísérletet a 2007 óta Magyarországon is hatályos a banki ügyfelek kockázatkeresési szűrését előíró EU-s direktíva a MiFID (Markets in Financial Instruments Directive) ihlette. Kísérletileg igazolták, hogy a konzervatív befektetési attitűddel rendelkező ügyfelek tőzsdéről való kiszorulása a gyakoribb vagy súlyosabb tőzsdebuborékok kialakulásának kockázatát hordozza magában.

Az elosztási kérdések egyik speciális esete az úgynevezett szétosztási (apportionment) probléma. Az elsődleges kérdés a választási körzetek kialakításával kapcsolatos: amennyiben egy ország területe megyékre, tartományokra, vagy államokra bomlik, természetes elvárás, hogy a választókörzetek határai is ezek határaihoz igazodjanak. A Velencei Bizottság ajánlását egyértelműen maximálisan figyelembe vevő Leximin algoritmust már korábban bemutatták. Most korlátot adtak több széles körben alkalmazott módszer hibájára, azaz, hogy mennyire lehet aránytalan a módszer alapján a képviselő.

VÁLLALATI STRATÉGIA ÉS VERSENYKÉPESSÉG- LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

Az egyik kutatás az innováció bérekre gyakorolt hatását elemezte a vállalatok szintjén. A kutatás a Közösségi Innovációs felmérés és a Bértarifa összekapcsolt adatait segítségével vizsgálja, hogyan hat a bérekre a termék-, eljárás és menedzsmentinnováció. Az eredmények azt mutatják, hogy az összes vizsgált innováció növeli a képzett munka szerepét a termelésben (skill-biased), mert az innováció után mind a képzett dolgozók aránya, mind a bérelőnye megnő. Ezt nem csupán a nagy újdonságerejű, pl. K+F-re épülő, innovációk okozzák, hanem hasonló eredmények figyelhetők meg a technológiai adoptációja esetében is. A termék- és eljárásinnovációk esetében nagyobbak ezek a hatások, mint a menedzsmentinnováció esetében. Az eredmények alapján a kisebb újdonságerejű innovációk is lényegesen hozzájárulnak a gazdaság szintjén is a magas végzettségűek bérelőnyéhez.

Egy másik tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy a szomszédos vagy kapcsolódó vállalatok korábbi országspecifikus importtapasztalatai segítenek-e egy új importpiacra való belépésben. Az eredmények azt mutatják, hogy több mint kétszeresére nő annak a valószínűsége, hogy egy cég elkezd egy adott országból importálni, ha a vállalat közvetlen szomszédja vagy valamely menedzserének az előző cége korábban már importált ugyanabból az országból. Ez a hatás erősebben figyelhető meg nagyobb és termelékenyebb vállalatok esetén. Egy egyszerű modell segítségével a cikk azt is bemutatja, hogy egy importösztönző politika közvetett hatásai lényegesen nagyobbak lesznek akkor, ha az célzottan olyan vállalatokra irányul, melyeknek sok és termelékeny szomszédjuk van. A tanulmány eredményei megerősítik, hogy a vállalati klaszterek jelentős szerepet játszanak a hatékony üzleti működés elősegítésében.

A termelékenység alakulásával is foglalkoztunk idén, mivel a ennek lassulása a teljes eloszlásban észlelhető. Különösen érdekes eredmény a legtermelékenyebb magyarországi vállalatok növekedésének lassulása, ami a legtöbb más EU országban nem észlelhető. A tulajdon szerinti dualitás perzisztens minden aspektusból. Nem észleltünk alapvető változást a reallokációs folyamatban a válság után, de látható, hogy a vállalatok észlelt tőkeköltsége megnőtt, amin nem segítettek a szakpolitikai beavatkozások. A kiskereskedelemben

karakteres trendtörés figyelhető meg a nagyobb láncok terjeszkedésében és a termelékenység növekedésében 2010-et követően.

HÁLÓZATOK GAZDASÁGTANA

A kutatók az összekapcsolt vállalati mérleg és termékstatisztikai adatok segítségével feltárták a magyar feldolgozóipari iparágak technológiai hasonlóságon alapuló kapcsolatrendszerét („iparági tér”), amihez példaként a Közép-Dunántúli Régió adatait használták. A technológiai hasonlóság szerepét a vállalatok termékportfóliójában vizsgálva a kutatók kimutatták, hogy a termékportfólió kialakításában fontos szerepe van az egyes iparágak (és termelési folyamatok) közötti technológiai hasonlóságnak és abból fakadó költséghatékonyságnak, valamint empirikusan bizonyították, hogy e szempontok szerepe felerősödik válság időszakban.

A kutatásban iWiW online közösségi hálózat életciklusát, a diffúziós folyamat jellegzetességeit, illetve ennek térbeli, földrajzi aspektusait vizsgálták. A kutatók egy online innováció elterjedésének és hanyatlásának folyamatát és okait vizsgálták. Feltárták, hogy milyen kulcsszereplői voltak e folyamatoknak és e szereplők hálózatban elfoglalt helyzete hogyan befolyásolta a hálózat elterjedését és összeomlását. Az eredményeik nemcsak a vizsgált online közösségi hálózat életciklusának megértése miatt fontosak, hanem általában segítenek megérteni a társadalmi innovációk elterjedésének és hanyatlásának folyamatait, azokat meghatározó tényezőket.

MECHANIZMUSTERVEZÉS – LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

A nemzetközi vesezsere kérdését két projektben vizsgálták. Az elsőben román és indiai kollégákkal azt a kérdést vizsgálták egészértékű programozáson alapuló szimulációkkal, hogy az országoknak mekkora előnye származik a kollaborációból attól függően, hogy mekkorák az alkalmazások és milyen feltételeket használnak az optimalizáció során. A másik cikkben egy játékelméleti megalapozottságú modell szerint számítottak ki igazságos megoldásokat, amelyet egy kompenzációs rendszer keretében lehet implementálni a gyakorlatban. Emellett a hazai alkalmazásra is javaslatot tettek a kollégáink orvos szakemberekkel együtt.

A kutatócsoport 2016 óta segíti a Budapesti Corvinus Egyetem CEMS képzésében részt vevő diákok allokálását cégekhez. Azóta az alkalmazások köre kiterjedt egy német és egy lengyel egyetemre is, amelyhez a kutatócsoport kifejlesztett egy webes alkalmazást. Ennek az alkalmazásnak a továbbfejlesztett változatát tervezik használni az egyetemek duális programjaira történő felvételijének koordinálására 2019 nyarán hazai egyetemeken. A hazai egyetemi felvételi optimalizációs szempontból történő vizsgálata tovább folytatódott. A fő kihívás, hogy a hazai egyetemi felvételi problémát minden speciális elemével együttesen lehessen megoldani egészértékű programozási módszerrel, ennek a következő lépéseként a holtversenyek és közös kvóták együttes hatását vizsgálja a kutatócsoport.

Az igazságos tortaosztás célja, hogy egy osztható és heterogén forrást, a tortát, játékosok közt osszunk szét. A játékosok mind egyéni módon értékelik az egyes szeleteket. A cél az, hogy minden egyes játékos legalább olyan értékes szeletet kapjon, mint az ő jogos részesedése. Cikkünkben azt az esetet vizsgálták, amikor ez a jogos részesedés egyénekenként változó. Egyrészt terveztek egy olyan protokollt, ami minden eddigi ismert protokollnál gyorsabban talál meg egy igazságos elosztást, másrészt egy alsó korláttal bebizonyították, hogy a protokoll a lehető leggyorsabb. Mindkét eredmény érvényes egy általános tortaosztási modellben is.

AGGLOMERÁCIÓ ÉS TÁRSADALMI KAPCSOLATHÁLÓZATOK – LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

A technológiai fejlődés és a kollaborációs kapcsolatok térbeli összefüggéseinek megértése érdekében kutatóik a szabadalmi együttműködések térbeli dinamikáját vizsgálták, és újonnan létrejövő, illetve az ismételt együttműködések földrajzi jellemzőit hasonlították össze. Az eredmények szerint a feltalálói együttműködések mindössze 5 százaléka ismétlődik meg, és az ismétlődő kapcsolatok hálózatában található csoportok (modulok) kisebb méretű és több innovációs rendszert jelölnek ki, mint amik a teljes kapcsolathálón láthatóak. A számítások szerint az ismételt feltalálói együttműködések a területi bezáródás felé mozdítják az innovációs rendszereket, hiszen akkor növekszik meg leginkább a megismételt régiók közötti kapcsolatok valószínűsége, ha ez közeli, technológiájában hasonló és sok közös partnerrel bíró régiók között történik.

A kutatócsoport egy kreatív, nagyvárosi iparág együttműködési hálózatának példáján mutatta be, hogyan hatnak a hálózati szerepkörök az egyéni teljesítményre. Az elemzéshez az 1990 és 2012 között bemutatott magyar filmek adatbázisát használták, melyből rekonstruálni lehet a filmek készítőinek együttműködési hálózatát. Azt találták, hogy a hálózatban központi, illetve a hálózatban bróker szerepet betöltő alkotók egyaránt sikereesebbek az átlagnál. Ugyanakkor a központi bróker alkotók akkor a legsikereesebbek, ha a hálózat központi részét a hálózat periferiájával kötik össze. Eredményeik azt sugallják, hogy a kreatív értékteremtéshez a hálózat központjában található előnyök (pl. elismertség) és a periferián található előnyök (pl. non-konformitás, szabad kapacitások) kombinálása biztosítja a legjobb feltételeket.

A társadalmi kapcsolathálózatok egyenlőtlenségekre gyakorolt hatását vizsgálta a kutatócsoport. A hálózati pozícióból és a társadalmi kapcsolatokból fakadó előnyök nem egyenlően oszlanak meg a társadalomban, ezért a hálózati externáliák érvényesülésétől az egyenlőtlenségek további növekedést várhatjuk. A sejtés bizonyításához a kutatócsoport tagjai és társzerzőik az iWiW online közösségi háló 2011-ből származó adatait használják. Eredményeik szerint azokban a településekben jobban nőttek a jövedelmi különbségek, ahol a hálózatban magasfokú fragmentáltság volt megfigyelhető, és a jövedelemegyenlőtlenség szintén magas volt. Ebből arra következtethetünk, hogy a társadalmi kapcsolathálózat akkor növeli a bérfeszültségeket, ha a hálózat fragmentáltsága jövedelmi egyenlőtlenségen alapul. A szerzők továbbá megmutatták, hogy a hálózat fragmentáltsága elsősorban a települések földrajzi tagoltságából adódik. Ezért a település-szerkezet javításával orvosolható a hálózati fragmentáltság és jövedelemegyenlőtlenség negatív spirálja.

EGÉSZSÉG ÉS TÁRSADALOM – LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

Magyarországi adminisztratív adatok felhasználásával vizsgálták a háziorvosi ellátás elérhetőségének hatását az antibiotikum-fogyasztásra. A hatás becslésekor felhasználták a betöltetlen háziorvosi praxisok földrajzi és időbeli variabilitását. Becsléseik alapján ha egy község egyetlen háziorvosi praxisa betöltetlenné válik, az antibiotikum terápiás napok száma és a közösségi kiadások 3,2-4,1%-kal csökkennek. Az antibiotikum-fogyasztásra kifejtett negatív hatás erősebb a kisebb települések esetén; azokon a településeken, ahonnan a szakellátás kevésbé elérhető; valamint ott, ahol korábban antibiotikum-túlfogyasztás volt észlelhető. A felírás minőségének indikátora szignifikánsan romlik az alapellátáshoz való rosszabb hozzáférés hatására. A háziorvosi vizitek száma 9,8%-kal csökken, míg az egy vizitre eső antibiotikum felírás terápiás napokban mérve 7,2%-kal nő.

Egy másik kutatásban egyéni szintű, 2003-2011 közötti adminisztratív adatokat használva azt vizsgálták, milyen hatással van az állásvesztés a rokkantsági ellátások igénylésére 5 éves időtávon. A becslések alapján az elbocsátás 50- 100 %-kal (avagy 1-1.4 % ponttal) növeli a

rokkantsági ellátásokba beáramlás valószínűségét 2-4 éves időtávon. Az átlagosnál nagyobb hatásokat találtak az idősebbek körében és azok között, akik korábban rosszabb egészségi állapotban voltak. A járó-, fekvő- és gyógyszer kiadások 3-5-4-szeresére nőnek amennyiben egy elbocsátott egyén rokkantsági ellátásokat vesz igénybe, majd lassan csökkenni kezdenek a kiadások, de nem érik el a rokkantosság előtti szintet. Ez az időbeli lefutás a rokkantosság körül hasonlít azon rokkantsági ellátást igénybevevőkéhez, akik korábban nem vesztették el az állásukat, bár a korábbi elbocsátottak esetén a kiadások szintje alacsonyabb. Összességében, eredményeik alapján az elbocsátott dolgozók rokkantsági ellátást igénybevétele valós egészségsokkok következményének tűnik, és nem az ellátási rendszerrel való visszaélésnek.

b) Tudomány és a társadalom

Az intézet kutatási portfóliójában az alapkutatások mellett mindig helyet kapnak aktuális gazdaságpolitikai, jóléti, nemzeti kérdések. Ilyen jellegű témákra néhány példa: a nők egészségi állapota és munkapiaci aktivitása közötti összefüggések, a gyermekellátási férőhelyek és az anyák munkakínálata közötti összefüggések, a társadalmi kapcsolathálózatban elfoglalt pozíció és egyéni sikeresség közötti összefüggések vizsgálata, a kisüzemek jelentősége a rövid élelmiszer-ellátási láncok különböző marketing csatornáin, az innováció bérekre gyakorolt hatásának elemzése, a vesezsere programokkal, illetve az új választási rendszerrel kapcsolatos kutatások. Több fontos kutatás is olyan sokakat érdeklő kérdéssel foglalkozott, hogy milyen szerepe van a különféle kapcsolatrendszereknek a tudás terjedésében, és hogy a kapcsolathálókat által generált tudás-áramlás hogyan befolyásolja a gazdasági (vállalati, iparági, regionális) teljesítményt. Kutatások a gazdasági növekedés, reálárnyomás és termelékenység kérdéskörében is több olyan eredményhez vezettek, amelyek közvetlenül is felhasználhatók a gazdaságpolitika számára. A közpolitikával kapcsolatos kutatások többsége olyan témákkal foglalkozik, amelyek iránt különösen élénk a társadalmi érdeklődés, mint például a közfoglalkoztatással, a szegénységből való kitörés lehetőségeivel, a nyugdíjrendszerrel és a korrupcióval kapcsolatos kutatások. Az intézet arra is különös hangsúlyt fektet, hogy a társadalom számára hasznosítható kutatási eredményeket megfelelő fórumokon nyilvánosságra hozza, kiadványaikat nyilvános bemutatókon ismertesse, és honlapján az érdeklődő közönség számára hozzáférhetővé tegye.

A munkapiaci kutatások eredményeit minden évben a sziráki *munkatudományi konferencián* ismertetik, amelyet ezúttal „Munka- és oktatásgazdaságtan: újabb eredmények 2018” címmel rendeztek meg. A konferencián öt szekcióban hangzottak el előadások az alábbi témakörökben: nők a munkaerőpiacon; szakképzés; jóléti rendszerek, társadalmi intézmények; belső migráció, munkakereslet, jövedelemegyenlőtlenség; oktatás: iskolaválasztás, tanulói teljesítmény; munkaerőpiac: állásvesztés és bérek.

Megjelent a magyarországi munkapiac és foglalkoztatáspolitikai aktuális jellemzőit bemutató és a témakör egy-egy területét részletesen elemző Munkaerőpiaci tükrök című évkönyvsorozat 2017. évi kötete magyarul és angolul. A kiadványok a rendelkezésre álló statisztikák, elméleti kutatások és empirikus elemzések alapján közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben, nemzetközi összehasonlításban mutatják be a magyarországi munkapiaci folyamatok jellemzőit és belső összefüggéseit. Az idei kötetek Közelkép című fejezete a nők munkaerőpiaci helyzetét tárgyalja.

A kutatóintézet 2018-ban három sikeres nemzetközi rendezvényt szervezett. Szeptemberben 15. alkalommal került megrendezésre a Transition in Agriculture – Agricultural Economics in Transition című nemzetközi konferencia az Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés kutatócsoport szervezésében nyolc ország kutatóinak részvételével. Októberben került megrendezésre a „Networks, Innovation and Economic Geography” című workshop az Agglomeráció és

Társadalmi kapcsolathálózatok Lendület kutatócsoport szervezésében. Novemberben több, mint 30 külföldi előadó vett részt az International Conference on Education Economics című nemzetközi konferencián, amely az Education Economics networks H2020-twinning projekt zárókonferenciája volt.

Az intézet tizenhetedik alkalommal rendezte meg a Nyári Műhelyt, amellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló fiatal közgazdászok számára nyújt fórumot.

Az intézet 2018-ban is gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai szemináriumsorozatot szervezett, melynek célja a publikálás előtt álló kutatási eredmények bemutatása és megvitatása. Ennek keretében 2018-ban összesen 27 előadásra került sor.

Az intézetben elért és szemináriumokon megvitatott kutatási eredményeket 34 intézeti műhelytanulmányban és 6 Budapesti Munkagazdaságtani Füzetben tették közzé. Az intézetben született vagy születőfélben lévő kutatási eredmények, szakmapolitikai vélemények, valamint az aktuális gazdasági, közéleti és társadalom-politikai kérdések vitafórumaként működteti szakmai blogját, ahol munkatársai rendszeresen közlik véleményüket, írásait, lehetővé téve a társadalmi interakciót. Munkatársai sajtószerelését a honlapján gyűjti és tárja az érdeklődő közönség elé. Angol és magyar nyelvű megújult honlapján naprakész tájékoztatást nyújt a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, az általa rendezett konferenciákról, szemináriumokról és a fontosabb kutatási projektekről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2018-ben

Az intézet kutatói szinte valamennyi hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben oktatnak. (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, ELTE, Debreceni Egyetem, Pécsi Tudomány Egyetem, Kaposvári Egyetem, Közép-Európai Egyetem) Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen, a Kaposvári Egyetemen, a Közép-európai Egyetemen, a Budapesti Corvinus Egyetemen és a Szent István Egyetemen folyó doktori képzést. Kutatói tanítanak külföldi egyetemeken (University of California San Diego, University of Manchester, UK Open University), külső munkatársak neves külföldi kutatóintézetekben (Centre for Economic Policy Research, Institute of Labour Economics)

Munkatársai szakértői tevékenységet folytattak a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, a Földművelésügyi Minisztérium, a GINOP Monitoring Bizottság, az Estonian Research Council, a Polish Science Foundation, az Osztrák Nemzeti Bank, a Nemzeti Tulajdon Szellemi Hivatala, az Európai Bizottság Magyarországi Kirendeltsége, Magyarország Kormánya, valamint a Költségvetési Tanács számára. Kutatója részt vett a KAP által támogatott Nemzeti Vidékfejlesztési Program ex-post értékelésében, az Eris&Archil mikrorégió integrált vidékfejlesztési stratégiájának elkészítésében. Az Intézet munkatársai végezték "Az éghajlatváltozás várható hatása a magyarországi munkaerőpiaci folyamatokra" c. tanulmány számításait az RKI-val együttműködésben, a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat megbízásából, a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATÉR) számára.

Kutatója tagja az Ostravai Közgazdasági Egyetem tudományos tanácsának. Kutatóink több nemzetközi szervezet tagjai, például European Economic Association, International Association of Agricultural Economics, EAEPE, GERPISA, Econometric Society, American Economic Association. Kutatója társelnök a Matching in practice hálózatban, illetve elnökségi tag a CA COST Action CA15210, European Network for Collaboration on Kidney Exchange Programmes hálózatban, ahol a WG1 munkacsoportot vezeti. Kutatója tagja a Scientific

Committee of Global Conference on Business and Economics-nek. Kutatója felkért tagja at MTMT Tudományometriai bizottságnak. Kutatója tagja a Nők a tudományban kerekasztalnak. Az intézet tanácskozási joggal képviselteti magát a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságában és az Indikátor Albizottságban.

Számos kutatója alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek, elnökségi tagként részt vesznek a Magyar Közgazdasági Társaság munkájában. Kutatóink aktív tagjai az MTA Közgazdaság-tudományi Bizottságának, az Emberi Erőforrások Gazdaságtana Tudományos Bizottságnak, az Agrárközgazdasági Bizottságnak, a Fejlődésgazdaságtani tudományos Bizottságnak és a Gazdaságtudományi Doktori Bizottságnak.

IV. 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

40 db NKFIH / OTKA témája futott az évben, ebből 12 új téma indult. Kiemelkedő eredmény, hogy intézetünk a „Jelentős nemzetközi hatású, kiemelkedő eredményeket elért kutatócsoportok támogatására irányuló pályázat” kategóriában 3 benyújtott pályázatból 3-at elnyert. Pályázati tevékenységében kiemelkedő fontosságú az MTA Lendület program, melynek keretében „kiváló” minősítéssel az MTA véglegesítette intézetünkben a Vállalatok, Stratégia és Versenyképesség csoport munkáját, folytatódott a Mechanizmustervezés, az Agglomeráció és társadalmi kapcsolathálózatok kutatócsoportok munkája, valamint elindult az Egészség és társadalom kutatócsoport működése.

Folytatódott az EU 7 keretprogram által finanszírozott "Társadalmi innovációk gazdasági tere" c. projekt, amely azt vizsgálja, hogy hogyan lehet megteremteni a társadalmi innovációk – azaz a marginalizált, a döntési és társadalmi folyamatokból kirekesztett egyének és csoportok életének javítását célzó új megoldások – gazdasági előfeltételeit. Intézetünk konzorciumvezetőként vesz részt az EdEN - H2020 Twinning projektben, amely három szélesebb módszertan köré csoportosítva ösztönzi az intézetek kooperációját: programértékelés, strukturális modellezés és hatékonyságvizsgálat. 2016 végén indult a SKIN – Short supply chain Knowledge and Innovation Network c. H2020 projektünk, melynek célja egy a rövid élelmiszerláncok különféle szereplőit felölelő nemzetközi hálózat felépítése, jó gyakorlatok és innovációk felkutatása. Elindult a Lift – Low-Input Farming and Territories – Integrating knowledge for improving ecosystem based farming című H2020 projekt.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Fleiner, T: A Note on Restricted List Edge-Colourings COMBINATORICA 38 : 5 pp. 1265-1267. , 3 p. (2018)

Baráth, L ; Fertő, I ; Bojnec, Š: Are farms in less favored areas less efficient? AGRICULTURAL ECONOMICS 49 : 1 pp. 3-12. , 10 p. (2018)

Mesic, Ž ; Molnár, A ; Cerjak, M: Assessment of traditional food supply chain performance using triadic approach: the role of relationships quality SUPPLY CHAIN MANAGEMENT-AN INTERNATIONAL JOURNAL 23 : 5 pp. 396-411. , 16 p. (2018)

Kóczy, Á L ; Sziklai, B Bounds on Malapportionment OPERATIONS RESEARCH LETTERS 46 : 3 pp. 324-328. , 5 p. (2018)

Hajdu, M ; Pápay, B ; Szántó, Z ; Tóth, I J: Content analysis of corruption coverage: Cross-national differences and commonalities EUROPEAN JOURNAL OF COMMUNICATION 33 : 1 pp. 7-21. , 15 p. (2018)

Juhász, S ; Lengyel, B: Creation and persistence of ties in cluster knowledge networks JOURNAL OF ECONOMIC GEOGRAPHY 18 : 6 pp. 1203-1226. , 24 p. (2018)

Péter, Csóka ; P, Jean-Jacques Herings: Decentralized Clearing in Financial Networks MANAGEMENT SCIENCE 64 : 10 pp. 4681-4699. , 19 p. (2018)

Bakucs, L Z ; Fertő, I ; Varga, Á ; Benedek, Zs: Impact of European Union development subsidies on Hungarian regions EUROPEAN PLANNING STUDIES 26 : 6 pp. 1121-1136. , 16 p. (2018)

Hajdu, G ; Hajdu, T: Intra-couple income distribution and subjective well-being: the moderating effect of gender norms EUROPEAN SOCIOLOGICAL REVIEW 34 : 2 pp. 138-156. , 19 p. (2018)

Bisztray, M ; Koren, M ; Szeidl, A: Learning to import from your peers JOURNAL OF INTERNATIONAL ECONOMICS 115 pp. 242-258. , 17 p. (2018)

Ashwin, A ; Cseh, Á ; Groß, M ; Manlove, D F ; Jannik, M Matchings with Lower Quotas: Algorithms and Complexity ALGORITHMICA 80 : 1 pp. 185-208. , 24 p. (2018)

Segal-Halevi, E ; Sziklai, B: Monotonicity and competitive equilibrium in cake-cutting ECONOMIC THEORY x pp. 1-39. , 39 p. (2018)

Benedek, Zs ; Fertő, I ; Molnár, A: Off to market: but which one?: Understanding the participation of small-scale farmers in short food supply chains - a Hungarian case study AGRICULTURE AND HUMAN VALUES 35 : 2 pp. 383-398. , 16 p. (2018)

Csercsik, D ; Kiss, H J: Optimal Payments to Connected Depositors in Turbulent Times: a Markov Chain Approach COMPLEXITY 2018 Paper: 9434608 , 14 p. (2018)

Cseh, Á ; Kavitha, T: Popular edges and dominant matchings MATHEMATICAL PROGRAMMING 172 : 1-2 pp. 209-229. , 20 p. (2018)

Csáfordi, Zs ; Lőrincz, L ; Lengyel, B ; Kiss, K M: Productivity spillovers through labor flows: productivity gap, multinational experience and industry relatedness JOURNAL OF TECHNOLOGY TRANSFER IN PRESS p. IN PRESS (2018)

Segal-Halevi, E ; Sziklai, B: Resource-monotonicity and population-monotonicity in connected cake-cutting MATHEMATICAL SOCIAL SCIENCES 95 pp. 19-30. , 12 p. (2018)

Hajdu, T ; Hajdu, G: Smoking ban and health at birth: evidence from Hungary ECONOMICS AND HUMAN BIOLOGY 30 pp. 37-47. , 11 p. (2018)

Ágoston, K Cs ; Biró, P ; Szántó, R: Stable project allocation under distributional constraints OPERATIONS RESEARCH PERSPECTIVES 5 pp. 59-68. , 10 p. (2018)

Scheiring, G ; Stefler, D ; Irdam, D ; Fazekas, M ; Azarova, A ; Kolesnikova, I ; Köllő, J ; Popov, V ; Szelenyi, I ; Marmot, M et al.: The gendered effects of foreign investment and prolonged state ownership on mortality in Hungary: an indirect demographic, retrospective cohort study LANCET GLOBAL HEALTH 6 : 1 pp. e95-e102. , 8 p. (2018)

Békés, G ; Muraközy, B: The ladder of internationalization modes: evidence from European firms REVIEW OF WORLD ECONOMICS 154 : 3 pp. 455-491. , 37 p. (2018)

Biró, P ; Kern, W ; Paulusma, D ; Wojuteczky, P The stable fixtures problem with payments GAMES AND ECONOMIC BEHAVIOR 108 : 2018 pp. 245-268. , 24 p. (2018)

Horn, D ; Kiss, H J: Which preferences associate with school performance? Lessons from an exploratory study with university students PLOS ONE 13 : 2 pp. 1-32. , 32 p. (2018)

Vonnák, Dzs: Why do firms default on their foreign currency loans?: the case of Hungary JOURNAL OF INTERNATIONAL MONEY AND FINANCE 86 pp. 207-222. , 16 p. (2018)

Kóczy, Á L: Partition Function Form Games: Coalitional Games with Externalities Cham (Németország), Németország : Springer International Publishing (2018) , 312 p.